

Recension av Åsa Linderborg: *Socialdemokraterna skriver historia. Historieskrivning som ideologisk maktresurs 1892-2000*. Atlas Akademi 2001.

Av Roddy Nilsson, FD i historia

[Länk till presentation av Roddy Nilsson](#)

Det är en utbredd uppfattning att socialdemokratin varit ointresserad av historien. Uppsalahistorikern Åsa Linderborg visar emellertid i sin avhandling *Socialdemokraterna skriver historia* att inget kan vara felaktigare. Socialdemokratin har tvärtom förhållit sig mycket aktiv både till den egna och nationens historia. Detta har i sin tur lett till att svenskarnas historiemedvetande under efterkrigstiden bytt skepnad, vilket i själva verket är det som beklagas av de flesta debattörer som talar om historielöshet och avsaknad av historisk bildning.

I sin mycket intressanta och väldokumenterade avhandling visar Linderborg hur socialdemokratin på ett ytterst framgångsrikt sätt lyckats sätta sin prägel på svenskens historiemedvetande. Råvaran till denna omvärdering av historien har producerats av generationer av "rörelseintellektuella" knutna till socialdemokratin - riksdagsmän, partifunktionärer, redaktörer, publicister etcetera. På ett i förstone paradoxalt sätt har man lyckats kombinera ett äldre historieromantiskt synsätt med ett utvecklingsoptimistiskt perspektiv där socialdemokratin övertagit de gamla kungarnas roll som ledare för nationen. Den nationella historien förvandlades därmed från att ha varit en av den unga socialdemokratins värsta fiender till en av det statsbärande partiets största tillgångar.

Trots marxismens teoretiska betoning på kollektivens och strukturernas betydelse i skapandet av historien var den socialdemokratiska historieskrivningen länge i hög grad centrerad kring rörelsens stora ledare med Hjalmar Branting och Per Albin Hansson som de stora namnen. I takt med samhällets demokratisering och historievetenskapens förändring har denna tendens avtagit även om den i vissa varianter återkommit i skildringen av Olof Palme.

En av Linderborgs poänger är dock att socialdemokratins framgångsrika annektering av historien har skett inom en visserligen utmanad, men i sista hand ändå bibehållen borgerlig hegemoni av socialliberalt snitt. Begreppet hegemoni hämtas från den italienske kommunistledaren Antonio Gramsci (1891-1937) och kan ses som maktutövning genom präglning av verklighetsbilder, värderingar och normer. Den borgerliga hegemonin har tagit sig uttryck i att socialdemokratin i sin historieskrivning visat upp ett tydligt motstånd mot att ta upp makt- och ägandefrågor. De olika tillfällen när sådana frågor varit aktuella - framför allt 1920-talets socialiseringsutredningar, 1940-talets efterkrigsprogram och 1970-talets löntagarfonder - har i historieskrivningen tonats ned eller skjutits åt sidan.

Linderborg framhåller hur historieskrivningen inom socialdemokratin även fungerat som en intern maktresurs med vars hjälp den reformistiskt sinnade partiledningen försökt fostra och disciplinera arbetarklassen. Den socialdemokratiska historieskrivningen har framställt partiet som demokratiskt, reformistiskt, realpolitiskt, samarbetsvilligt och ansvarstagande medan dess mera renodlat marxistiska tankegods tonats ned. Sammankopplingen av den reformistiska strategin med en svensk frihets- och rättstradition med djupa historiska rötter har varit ett sätt att skapa kontinuitet mellan den äldre och den moderna historien. Det går, menar Linderborg, att i den socialdemokratiska historieskrivningen avläsa hur socialdemokratin gått från att vara en mothegegonisk och motarbetad rörelse till att bli ett

optimistiskt och självsäkert statsbärande parti, för att mot slutet av seklet anta formen av en rörelse med försvagad identitet, legitimitet och auktoritet.

Användningen av historien som maktresurs har, ofta med hänvisning till George Orwells *1984*, förknippats med totalitära system. Men, som redan Orwell själv påpekade, makten över tanken och därmed också historien kan många gånger vara viktigare i demokratiska stater då dessa inte kan använda sig av tvång. Att socialdemokratin tidigt förstod historieskrivningens betydelse som ideologisk maktresurs är inget att moralisera över. Historien är - och har alltid varit - ett politiskt slagfält där alla politiska krafter, diktatorer som demokratiska partier, strider om inflytande.

Socialdemokratins framgångsrika användande av historien framstår ännu tydligare vid en jämförelse med liberalernas och högerens fåfänga försök att skriva in sig i Sveriges moderna historia. När det gäller liberalerna måste man också ställa sig frågan om man inte underskattat historieskrivningens betydelse. Försöken att lansera Karl Staaff och Bertil Ohlin som liberala hjältar framstår som halvhjärtade i jämförelse med socialdemokraternas effektiva historieskrivning. Liberalernas ringa framgång är desto mer förvånande om man betänker de stora publicistiska resurser man haft tillgång till. Den socialdemokratiska hegemonin över historieskrivningen har hos liberalerna även visat sig i en strävan efter att framhålla välfärdsstatens liberala drag. Därmed har man också velat betona den egna betydelsen för framväxten av densamma. Detta har varit svårt nog.

För högern, inklusive moderaterna, har problemet varit ändå större. Här har det snarast varit svårigheterna med att kunna formulera en kontrafaktisk historieskrivning som utgjort det stora hindret. Socialdemokratins framgångar har gjort det omöjligt för högern att, utan att framstå som motståndare till demokrati och allmän välfärd, få gehör för en annan version av vår moderna historia. Misslyckandet visar sig i att man trots stundtals idogt arbete aldrig lyckats bli av med stämpeln som det gamla överhetssamhällets försvarare. Från nyliberalt håll har under de senaste åren försök gjorts att hitta en historisk förebild i en ren och av välfärdsstatligt tänkande obesmittad 1800-talsliberalism.

Den andra sidan av socialdemokratins framgångar har varit en borgerlighet som har under en stor del av 1900-talet befunnit sig på defensiven när det gällt tolkningen av vår senare historia. Först under 1980- och 1990-talets nyliberala offensiv började socialdemokratins historieskrivning på allvar att utmanas. Det framstod då tydligt att socialdemokratin förlorat en stor del av tolkningsföreträdet beträffande historien.

Linderborgs arbete har gett upphov till en del diskussion. Förutom de ganska utmanande teser författarinnan driver utmärks det också av en respektlöshet, där både vänstern och högern får sina slängar, och detta faller kanske inte alla i smaken. Efter läsningen av Linderborgs digra arbete är det kanske dags att ställa frågan om inte den svenska socialdemokratins förmåga att på ett framgångsrikt sätt använda historien varit en bidragande orsak till dess dominerande ställning i svenskt politiskt liv. På samma gång måste man då fråga om inte det faktum att man uppenbart misslyckats med detta under 1990-talet varit en lika bidragande orsak till att socialdemokratin försvagats.

© [Roddy Nilsson](#)